

Vint-i-un grans de raïm culturals per tancar el 2021 (sense ennuegar-se, és clar)

Published by [Interacció](#) [1] on 31/12/2021 - 12:40

Queden poques hores per tancar un altre any. Han estat tres cents seixanta-cinc dies pandèmics que tenim ganes de deixar enrere, amb el permís d'[una nova lletra de l'alfabet grec](#) [2]. L'òmicron és una o, és a dir, un cercle, forma geomètrica que ens recorda l'uròbor, la serp que es mossega la cua i que simbolitza l'etern retorn, la infinitud. Com la pandèmia, el conte de mai no acabar. Després que [plugués sobre mullat](#) [3], que [surfegéssim onades](#) [4] i [resistíssim sismes i erupcions](#) [5], semblava que teníem el peu al coll al virus, però ha tornat a mossegar.

La covid-19 ha trastocat el nostre dia a dia i ha posat perns enlaire la manera com havíem vist el món fins ara. [Joan Brossa era un capgirador expert](#) [6]. Us proposem un joc que ben bé podria ser seu: agafem el número 12 (el darrer mes de l'any, les campanades, els grans de raïm) i canviem l'ordre dels números per obtenir el 21 (l'any que acomiadem, el nostre segle, [l'antiga agenda](#) [7]). I per acabar-ho d'adobar, resignifiquem les sigles COVID per instaurar una nova tradició: la [Celebració d'Origen Vitivinícola Immune a Desastres](#) [8]. En què consisteix? En celebrar la nit de Cap d'Any ingerint, a poc a poc i bona lletra, vint-i-un grans de raïm que ens ajudin a pair els reptes actuals de la cultura.

1. El futur de la cultura no es pot entendre sense el paraigua intel·lectual que ofereixen els [Objectius de Desenvolupament Sostenible \(ODS\)](#) [9]. Per tal d'integrar l'Agenda 2030 al sector cultural la [Red Española para el Desarrollo Sostenible \(REDS\)](#) [10] ha preparat [una guia completa i pràctica](#) [11]. [Els set sabers d'Edgar Morin](#) [12] permeten mirar el llistat de reptes des d'una nova perspectiva, en faciliten la comprensió i en subratllen el potencial transformador, tal com ha publicat [l'Oficina Regional de Ciències de la Unesco per a Amèrica Llatina i el Carib](#) [13].

2. Ja és hora que els ODS assoleixin la majoria d'edat i passin de disset a divuit. La [Declaració d'Esmirna](#) [14] del passat mes de setembre, sorgida arran de la [4a Cimera de la de Cultura de CGLU](#) [15], reclamava que s'aprovés [un objectiu específic sobre cultura](#) [16] sense que això impedís "que la cultura se considerara també com un elemento transversal en otros Objetivos".

3. La integració dels ODS ha de partir de la participació de la comunitat. I és que la cultura des de dalt no és inclusiva: la casa no es comença per la teulada, sinó pels fonaments. Les polítiques culturals no poden deixar de banda el jovent, una franja d'edat cara de veure en molts equipaments culturals. [Cal que les joves prenguin la paraula i que les escoltem amb atenció](#) [17] per evitar caure en l'adultisme, superar la manca d'equitat i els problemes d'accessibilitat.

4. És necessari que hi hagi un relleu generacional en la gestió cultural per adaptar-se a la digitalització i a la prestesa del canvis constants. Ara bé, la cultura de l'efímer, de la immediatesa, del mem, no pot monopolitzar-ho tot. Els projectes culturals requereixen "[una base ideològica ben fonamentada, estructurada i construïda](#) [18]". Ho diu Elisabet Parés en una entrevista a Interacció.

5. Caure és el pas previ d'aixecar-se. Les dades sobre participació cultural semblen tocar fons pels embats pandèmics. Segons l'anuari de la [Societat General d'Autors i Editors \(SGAE\)](#) [19], l'activitat escènica, musical i cinematogràfica [ha caigut un 50%](#) [20] i ha perdut un 70% espectadors. La dràstica reducció dels actes presencials també ha estat perniciosa per la indústria musical malgrat haver-se adaptat amb celeritat a la digitalització. La [Intellectual Property Office](#) [21] del Regne Unit avisa que la [música enregistrada](#) [22] no dona tants diners com abans de l'era digital tot i el volum de negoci de l'*streaming*: podem establir paral·lelismes amb el cas britànic.

Un moment de la [4a Cimera de Cultura de CGLU](#) [15],

de la qual va sorgir la [Declaració d'Esmirna](#) [14] | CGLU

6. Si el preu de l'entrada és un obstacle, cal apostar per la gratuïtat. Ja sabem que no és l'impediment principal a l'accessibilitat, però en època de vaques magres cal que l'administració inverteixi a fons perdut per assegurar els drets culturals. El balanç anual del [Circuit de la Xarxa d'Espais Escènics](#) [23] mostra la davallada general de les dades: un 35,5% menys de funcions, un 55% menys d'assistents i un 59,5% menys d'ingressos. Per combatre-ho, han augmentat les activitats gratuïtes i a l'aire lliure.

7. No baixen tots els indicadors. La [població ocupada en el sector cultural en el tercer trimestre](#) [24] ha crescut i se Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC). Diputació de Barcelona. Montalegre, 7. Pati Manning. 08001 Barcelona. Tel. 934 022 565

situa en 190.400 persones: augmenta un 16,5% interanual i un 2,6% intertrimestral. Però en quines condicions? La plataforma [Voices of Culture](#) [25] recorda que [les indústries culturals i creatives són especialment fràgils](#) [26] i que els governs han de posar fil a l'agulla per enfortir la seguretat social al sector, replantejar el concepte de mobilitat i trobar solucions als reptes de la llibertat creativa i d'expressió, qüestió que al segle XXI està lluny de resoldre's. La [injecció de diners](#) [27] del nou programa [Creative Europe](#) [28] (2021-2027) hauria de centrar-se en la millora de les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura.

8. La cultura és una eina transformadora. D'exemples n'hi ha qui-sap-los. Klas Grinell ens parla de la capacitat de la cultura de [construir comunitats igualitàries i socialment sostenibles](#) [29] tot i que alguns valors culturals que es contradiguin. Jordi Baltà insisteix que [les relacions culturals permeten abordar la pau i l'estabilitat en contextos fràgils](#) [30], delimitats per l'OCDE a partir de la fragilitat econòmica, mediambiental, política, de seguretat i social. El seu estudi posa el focus en els programes de desenvolupament internacional.

9. Cultura, salut i benestar són la Santíssima Trinitat laica. La [jornada Interacció 2021](#) [31] del passat 10 de novembre va traçar ponts entre ciències i humanitats amb professionals d'ambdós sectors que treballen de manera transversal. [Les conclusions de les diverses ponències](#) [32] posen en dubte que en el context actual cultura i salut es puguin tractar separatament. La mirada holística permet lluitar contra l'estigma de les malalties, afavoreix la visibilització, la socialització i augmenta el benestar. No és l'únic exemple de transversalitat: a Centelles s'ha posat la primera pedra de la implementació d'un [pla estratègic conjunt entre les regidories de Cultura i d'Educació](#) [33] que promet bons fruits.

10. Com que encara no existeix la Culturacina o el Culturatil, ni per via oral ni per via tòpica, les farmàcies i els CAPS s'han de convertir en taquilles, en oficines de cultura. El [Programa de Prescripció Social \(PSS\)](#) [34] vol reduir les visites als centres sanitaris amb cultura, ja que el 80% dels factors que determinen la salut de les persones estan fora del sistema sanitari. Què pot recomanar? Doncs alguna de les activitats de la [quinzena CulturaMENT](#) [35] per a persones grans amb problemes de salut mental, [diferents tipus d'arteriàpia](#) [36] per pal·liar els efectes del trauma o, senzillament, [una mica de dansa](#) [37], tal com suggereix Jordi Baltà.

Una imatge de l'espectacle [Play](#) [38], de la companyia Aracaladanza,
que es va poder veure al [Mercat de les Flors](#) [39] | Pedro Arney

Després de deu grans (ben grans) de raïm, potser ja notem el sadollament. La nostra COVID és exigent, però dona bons resultats. Abans de clavar queixalada al següent fruit és un bon moment per parar; ja quasi estem a mig camí. La reflexió ajuda a pair. El [Cicle de Debats KULT](#) [40] ha permès pensar sobre el model cultural i la participació. A través de converses en diversos espais ha generat preguntes, com per exemple, [què és la cultura](#) [41] i quins són els seus lligams amb [la llengua i la identitat](#) [42]. Heu descansat prou? Continuem ingerint raïm!

11. La pandèmia ha fet més urgent el repte de la digitalització. Les polítiques culturals i les indústries creatives han de tenir en compte la perspectiva digital i tendir a generar models híbrids sense voler replicar l'experiència presencial a través de la pantalla. Cal aprofitar tot el potencial de cocreació i col·laboració que ofereixen les eines digitals. Marie Fol ha analitzat nombroses experiències en el camp de la dansa a l'informe "[Virtualised dance](#) [43]" per la [European Dancehouse Network \(EDN\)](#) [44]. [La innovació basada en la tecnologia digital](#) [45] és una prioritat: ha d'afectar la participació sense deixar de banda la transversalitat per incidir en la sostenibilitat i el benestar. La relació amb els públics ha canviat arran del distanciament social forçat: un projecte cultural nascut en la nova normalitat ho ha de tenir en compte. Per això el programa [Alteration](#) [46] ha redactat [una guia que pot servir d'inspiració](#) [47]. En el context digital, els límits entre creació i recepció es difuminen amb la interacció. [Estem davant d'un nou paradigma](#) [48] segons l'[Australia Council for the Arts](#) [49]. És evident que els impediments de la crisi sanitària han generat [una sèrie d'aprenentatges](#) [50] entorn a l'ús de noves tecnologies en el sector cultural i creatiu (SCC); Anthony Sargent els ha recollit pel [Centre for Cultural Value](#) [51] britànic.

12. Internet no és la panacea. La bretxa digital és un gran escull i afecta especialment les dones. Aquesta problemàtica global s'ha d'acabar a través del món local amb l'impuls dels ajuntaments. Dependre d'Internet potencia el [capitalisme de plataformes privades](#) [45], tal com ha teoritzat Ingrid Guardiola. No existeix un espai digital públic i els entorns virtuals promouen més l'entreteniment i el consum que la reflexió.

13. [El gir digital ha redefinit els espais de la cultura](#) [52]. L'auge del teletreball, l'èxode cap a entorns rurals i la reformulació dels espais de trobada són alguns dels fenòmens que han posat en crisi els llocs tradicionals de socialització com les places o els centres culturals. Un informe de la [UNESCO](#) [53] ha reafirmat que en la pandèmia [les activitats que requereixen espais físics i recintes han estat les més perjudicades](#) [54]. A més, ha xifrat les pèrdues de les indústries culturals i creatives (ICC) entre un 20 i un 40%. L'estudi s'ha fet a nivell mundial tot i la dificultat de recopilar dades.

14. L'art permet crear nous imaginaris i reinventar els llocs. Es creen noves narratives del paisatge i el territori a través de la pràctica artística de manera que es generen nous espais per a la cultura. L'artista [Albert Gusi](#) [55], impulsor del [festival NYS Polígon Arts a Castellbisbal](#) [56], reflexiona en [una entrevista a Interacció](#) [57] sobre l'art i el paisatge: "L'art no només s'ha de dipositar en un lloc, sinó que l'ha de reactivar". A més, el territori "ha de donar una mirada nova tant a la veu de l'artista com al projecte artístic o objectual". Un dels nous espais de l'art poden ser les àrees metropolitanes, a la perifèria de grans urbs. [El darrer número](#) [58] de la [revista CCK](#) [59] de la [Fundació Kreanta](#) [60] apunta el potencial de la cultura metropolitana. Un exemple: el festival [Dansa Metropolitana](#) [61], que es tornarà a celebrar del 10 al 27 de març del 2022.

ho deia Aristòtil: l'humà és un animal social per naturalesa. Per això han quallat les pràctiques culturals i artístiques comunitàries dels seixanta ençà. Ho analitza François Matarasso, que [parla d'un art incansable](#) [73] perquè és inestable, canviant i controvertit.

19. Hem insistit en el potencial transformador de l'art i la cultura. Però tothom el pot dur a terme? [Les dones i les persones amb diversitat de gènere s'enfronten a nombroses barreres](#) [74] en el terreny cultural i creatiu. La pandèmia només les ha agreujat: hi ha un accés desigual a oportunitats de treball digne, a una remuneració justa i a posicions de lideratge. A més, el caràcter aparentment informal, accessible, obert i igualitari del sector cultural i creatiu fa que hi hagi més [jerarquies ocultes i relacions de poder](#) [75] que propicien més situacions d'assetjament sexual i abús. Els casos de [l'Institut del Teatre](#) [76] i [el Col·legi del Teatre](#) [77] són només la punta de l'iceberg.

El projecte PI(E)CE és una experiència de teatre comunitari intergeneracional i intercultural

del Teatre Tantarantana | [Cia. PI\(E\)CE](#) [78]

No defalliu que només queden dos grans de raïm! Ja acabem amb la COVID-21. Per tancar l'any, posem el focus en dos equipaments culturals que han tingut força protagonisme a Interacció el darrer trimestre de l'any.

20. Un poema de Nadal de J. V. Foix anuncia que "[ho sap tothom i és profecia](#) [79]". El vers podria fer referència a la importància dels museus en el teixit cultural de les societats contemporànies. El museu del segle XXI s'ha allunyat dels seus avantpassats decimonònics. La idea de museu social ha arrelat i la seva funció actual transcendeix l'acumulació, catalogació i conservació d'objectes. Per exemple, [els museus contribueixen a combatre la sol·litud i l'aïllament de la gent gran](#) [80] i afavoreixen l'envelliment actiu. [A través de les emocions](#) [81] volen connectar millor amb els visitants i combatre el desinterès, el motiu principal pel qual el 65% dels catalans majors de 13 anys no ha visitat cap mena d'oferta expositiva durant el 2020. Són dades de l'"[Enquesta de](#)

[participació cultural a Catalunya 2020](#) [82]”, de l'[Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya \(OPCC\)](#) [83]. Les emocions també configuren [geografies](#) [84] que incideixen en les polítiques culturals. Sense emoció no hi ha aprenentatge: aquest és el mantra del neuròleg David Bueno. Reforçar el component emocional abans, durant i després de la visita impulsa el paper dels museus com a catalitzadors dels ODS. Un recurs per aconseguir-ho poden ser les realitats immersives (augmentada, mixta i virtual), que “[permeten fer un discurs més atractiu, amb un increment de visitants, de difusió i de viralitat](#) [85]”. Són paraules de Luis Villarejo en una entrevista a Interacció. Museus i educació és un binomi inseparable encara que la definició de l'[International Council of Museums \(ICOM\)](#) [86] no ho plasmi. Cal que les persones que treballen en l'educació patrimonial i la mediació cultural tinguin unes condicions laborals justes per posar en relleu la [funció educativa de les entitats museístiques](#) [87]. I això no acostuma a passar. La manca d'un conveni col·lectiu, que reclama l'[Associació Catalana d'Educació Patrimonial \(ACEP\)](#) [88], i les subcontractacions d'empreses no especialitzades no hi ajuden. Si més no, el museu ha de potenciar el seu rol a través dels nous formats digitals. El [Baròmetre de la Innovació 2021](#) [89] ha detectat que encara queda camí per recórrer.

21. En una línia semblant, les biblioteques. La crisi sanitària també les ha erigides com a quelcom més que repositoris de llibres i documents audiovisuals. Les biblioteques són un equipament cultural que generen [un espai segur, de cohesió social](#) [90], en què la comunitat es troba sense (massa) barreres d'accessibilitat. Poden ser unitats de salut, punts d'informació fiable per combatre la infoxació o espais de lloguer de material divers, com la [Biblioteca de les Coses](#) [91] del barri de Sant Martí, a Barcelona. És interessant [el cas danès](#) [92], amb un 95% d'assistència, en què l'impacte de les biblioteques públiques es va analitzar mitjançant preguntes als usuaris i usuàries.

Per fi sona l'última campanada (enguany n'hem fetes 21!) i endrapem l'últim gra de raïm. S'acaba aquesta COVID especial. El cotilló decora les abraçades emmascarades, els espantasogres trepanen timpans i les serpentines teixeixen l'espai amb xarxes de paper. Tothom celebra l'any nou, tothom felicita a tothom. És llavors quan ens adonem que ni havíem pelat ni havíem llevat els pinyols del raïm. Però no ens hem ennuegat. No cal que ens preocupem. El raïm cultural planta llavors arreu. Les llavors són la promesa d'un futur millor. Banquo, a l'inici de *Macbeth*, diu: “If you can look into the seeds of time,/ And say which grain will grow and which will not,/ then speak to me...” Esperem que la cultura germini amb vigor en un 2022 millor que l'any que deixem.

Categories: Article

Tags: governança cultural

Tags: polítiques culturals

- [93]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2021/12/vintiun-T4>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://www.ccma.cat/324/que-se-sap-de-la-nova-variant-del-coronavirus-detectada-al-sud-dafrica/noticia/3132251/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/cultura-pandemia>

[4] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/07/surfejantonades-t2>

[5] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/10/sismes-t3>

[6] <https://www.macba.cat/ca/art-artistes/artistes/brossa-joan/cap-bou>

- [7] <https://www.un.org/spanish/esa/sustdev/agenda21/index.htm>
- [8] <https://www.vilaweb.cat/noticia/4225689/20141231/mengem-dotze-grans-raim-cap-dany.html>
- [9] <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>
- [10] <https://reds-sdsn.es/>
- [11] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/guia-REDS>
- [12] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/morin>
- [13] <https://es.unesco.org/fieldoffice/montevideo>
- [14] https://agenda21culture.net/sites/default/files/izmir2021_statement_es.pdf
- [15] <https://www.uclg.org/es/media/noticias/ciudades-y-lideres-culturales-locales-y-regionales-se-reunen-en-izmir-para-definir-el>
- [16] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/cultura-CGLU>
- [17] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/10/joves-cultura>
- [18] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/10/entrevista-elisabet-pares>
- [19] <https://www.sgae.es/es-cat/SitePages/index.aspx>
- [20] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/anuari-sgae-2021>
- [21] <https://www.gov.uk/intellectual-property-an-overview>
- [22] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/music-creators-digital-era>
- [23] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/2020-circuit-oda>
- [24] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/poblacio-cultural-epa-iii2021>
- [25] <https://voicesofculture.eu/>
- [26] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/workconditions>
- [27] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/creativeEU>
- [28] <https://ec.europa.eu/culture/creative-europe>
- [29] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/valor-social-cultura>
- [30] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/eunic-relacions-culturals>
- [31] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/interaccio21-programa>
- [32] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/interaccio21-cronica>
- [33] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/entrevista-centelles>
- [34] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/prescripciosocial>
- [35] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/culturament-presentacio>
- [36] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/arteterapia>
- [37] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/edn-dance-wellbeing%20>
- [38] <https://www.aracaladanza.com/en-gira/play/>
- [39] <https://mercatflors.cat/>
- [40] <https://kult.coop/cicle-de-debats-kult/>
- [41] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/que-es-cultura>
- [42] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/cultura-llengua-identitat>
- [43] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/virtualdance>
- [44] <https://www.ednetwork.eu/>
- [45] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/innocacio-postpandemia1>
- [46] <https://www.cultureinexternalrelations.eu/2021/04/08/alteration-a-new-programme-launched-by-the-ukrainian-institute-and-the-delegation-of-the-european-union-to-ukraine/>
- [47] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/nova-normalitat>
- [48] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/in-real-life>
- [49] <https://australiacouncil.gov.au/>
- [50] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/covidCCS>
- [51] <https://www.culturalvalue.org.uk/>
- [52] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/innovacio-postpandemia2>
- [53] <https://es.unesco.org/>
- [54] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/impacteICC-unesco>
- [55] <https://albertgusi.com/>
- [56] <https://interaccio.diba.cat/search/node/nys>
- [57] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/12/albert-gusi-entrevista>
- [58] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/cultura-metropolitana>
- [59] <https://www.ciudadescreativas.org/revista/>
- [60] <https://www.kreanta.org/>
- [61] <https://www.dansametropolitana.cat/>
- [62] <https://albertgusi.com/portfolio/ruta-toponimica-de-la-direccio-museistica-del-mnac-i-el-macba-o-com-caminar-del-vent-de-serra-al-fons-mari/>

- [63] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/observatoire-57>
- [64] <http://www.observatoire-culture.net/>
- [65] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/arts-transformacio-ecologica>
- [66] <https://www.iksv.org/en>
- [67] <https://graphcommons.com/graphs/de149413-717b-4e1b-9438-eed2638d44f0>
- [68] https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_es
- [69] https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- [70] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/12/nova-bauhaus>
- [71] <https://lab.cccb.org/ca/glasgow-lultima-cimera-postuma/>
- [72] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/insituarss-521>
- [73] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/restlessart>
- [74] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/genere-creativitat>
- [75] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/violencies-masclistes>
- [76] https://www.ara.cat/cultura/assetjament-sexual-abus-poder-institut-teatre-alumnes_130_3878592.html
- [77] https://www.ara.cat/cultura/colegi-teatre-abusos-professors-tretze-exalumnes_1_4221717.html
- [78] <http://tantarantana.com/creacio-i-complicitats/projecte-comunitari-fabrica-creacio/>
- [79] <https://www.enderrock.cat/terraicultura/poema/491/sap/tothom/profecia>
- [80] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/10/museus-gentgran>
- [81] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/Emotions-Learning-Museums>
- [82] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/participacio-cultural-museus>
- [83] <http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/enquesta-de-participacio-cultural-a-catalunya-2020-museus-i-altres-centres-expositius-i-afectacio-de-la-covid-19.html>
- [84] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/10/urbanisme-afectiu>
- [85] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/12/entrevista-lluis-villarejo>
- [86] <https://icom.museum/es/>
- [87] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/11/educacio-patrimonial-professio>
- [88] <https://educaciopatrimonial.cat/>
- [89] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/12/barometre-museus>
- [90] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2021/10/biblioteques-espai-refugi>
- [91] <http://www.bibliodecoses.cat/>
- [92] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/publiclibrariesDK>
- [93] <https://interaccio.diba.cat/node/8829>